

*Prikaz***Dr. Dragan Simić: *Nauka o bezbjednosti***

"Sl. list SRJ" i Fakultet političkih nauka, Beograd 2002. godina, 233 str.

Sistem suverenih država (state centric world) ili neuspjeli sistem ravnoteže snaga prema tradicionalnom shvaćanju države daje prednost vojnoj sigurnosti. Zamijenjen je višim stupnjem sigurnosti koji ima veće zahtjeve od pukog opstanka. Ustvari, politika nacionalne sigurnosti u mnogim državama suvremenog svijeta provodi se radi ekonomskog blagostanja, grupne autonomije i političkog statusa, a ne samo zbog fizičkog opstanka unutar granica.

Sigurnost je u osnovi negativan cilj – odsustvo opasnosti za opstanak države. Međutim, ne mijenjaju se samo instrumenti moći, mijenjaju se i strategije koje povezuju sredstva s ciljevima. Prema tradicionalnom shvaćanju, sigurnost kao cilj i vojna sila kao instrument kojim se ona ostvaruje, bili su povezani strategijom ravnoteže sila gdje je vojna sila dominantni instrument moći.

Današnji svijet zasniva se na principima rastuće međuzavisnosti gdje su od mnogo većeg značaja postala druga sredstva među kojima su: komunikacije, organizacione i institucionalne sposobnosti.

Knjiga dr. Dragana R. Simića – "Nauka o bezbjednosti" rezultat je namjere autora da istraži, razmotri i objasni sistem promjena nastalih nakon hladnog rata koje su u krajnjem dovele do preoblikovanja zamisli o ukupnoj sigurnosti. Također, u ovoj studiji prepoznajemo glavne uzroke koji utječu na pojedinačnu, grupnu, nacionalnu, međunarodnu i globalnu sigurnost.

Modeli razmišljanja o ovom fenomenu imaju dugu tradiciju u zapadnom svijetu i obuhvaćaju gotovo sva pitanja društvenih i prirodnih nauka. Ovo evroazijsko učenje ima korijena i u Rusiji i Kini, gdje se o tome promišlja na sveobuhvatan način.

Takvi zahvati po pravilu su oslonjeni na sistem prirodnih nauka i često oslonac nalaze u metafizici i filozofiji. Jedino tako moguće je kompleksne probleme sagledati u širem okviru, jer u protivnom se događa, kao što je to slučaj sa balkanskim narodima, da se nađu u situaciji nerazumijevanja i nemogućnosti da aktivno participiraju u preoblikovanim modelima sigurnosti. Uz to, te zemlje su zarobljenici prevladanih obrazaca sigurnosti, što ih samo po sebi dovodi u položaj žrtve.

Po svemu sudeći, u suvremenom svijetu kada je riječ o sigurnosti, nema zasebnih pitanja tipa regionalnih kriza i lokalnih izvora nestabilnosti, jer kako to autor pravilno primjećuje riječ je o vezama tipa spojenih sudova. Naučni pristupi pitanjima sigurnosti zasnivani na pretpostavkama prošlih odnosa ne mogu dati pravi odgovor o karakteru sistema potrebnog sigurnosti.

Nove zamisli o sistemu sigurnosti, po svemu sudeći, moraju se bazirati na postuliranju novog historijskog fenomena sa primarno određujućim eko-

nomskim faktorima i političkom povezivanju država u pravcu stvaranja post-državnih zajednica.

Knjiga sadrži XII poglavlja, u kojima su od historijskog dijela, pa do naj-suvremenijih aspekata obrađeni svi pristupi sigurnosti. Prvi dio knjige posvećen je promjenama sistema, međunarodnim odnosima, i to, kako autor pravilno primjećuje, nakon relativne predvidljivosti koja je trajala 350 godina.

Situacija se drastično izmijenila u posljednjih nekoliko desetljeća, kada dolazi do uvećanja broja subjekata na međunarodnoj sceni. Nije samo država suvereni subjekt u međunarodnoj političkoj areni, već mnogi drugi subjekti nastoje da postanu, kako to Brzezinski primjećuje, igrači sa što je moguće značajnijom ulogom. Svoju poziciju ovi subjekti izgrađuju na osnovu nezapamćenog tehnološkog napretka globalnog karaktera.

Na tako postavljenim osnovnim činiocima u knjizi se dalje razvijaju teze o uzrocima i uvjetima preoblikovanja zamisli o sigurnosti. U prilikama umnoženih autoriteta i globaliziranja svjetske politike građani se, kako primjećuje prof. Simić, nalaze u ambijentu novog srednjovjekovlja, tj. u modelu "umnoženih lojalnosti i preklapajućih autoriteta koji se svojevremeno razvio između katoličke crkve i slabašnih srednjovjekovnih država tadašnjih feudalaca".

Složena međuzavisnost itekako utječe na koncept sigurnosti. Očigledno, izgradnja sistema je moguća ukoliko se prevladaju teškoće i način na koji se ona postiže, kako u pogledu funkcija, tako i pitanja koja se odnose na pojedinačnu i kolektivnu sigurnost. Analiza realističkog pristupa polazi od zamisli nacionalne sigurnosti, koja nije samo obrana od vanjskog neprijatelja, već ima širi sadržaj. Ovakav pristup, kako to ozbiljno ističe autor, doživio je promjene ranih 70 – tih godina. Zatim se pojavljuju pobornici neoliberalnog institucionalizma, što na evropskom tlu podrazumijeva načelo prevladavanja hladnoratovske fiksacije i nacionalne teritorijalne obrane.

Iracionalna utrka u naoružanju se zamjenjuje novim sigurnosnim pristupom zasnovanim na životnoj neophodnosti razvijanja suradnje između članica međunarodne zajednice. U daljem izlaganju prof. Simić logički zaključuje da se unapređenje veza i stvaranje povjerenja mora zasnivati na novim zajedničkim načelima i normama koje obuhvaćaju modele obuzdavanja agresivnog ponašanja država. Također se pretpostavlja kolektivno djelovanje, predviđanje sukoba, upravljanje krizama, izgradnja mira i, naravno, matrice za sigurnost pojedinca. Time se otvorio put za jačanje funkcionalističkog staništa sigurnosti, jer prethodni realistički pristup je počivao i ostao na vrlo uskim osnovama. Međutim, i pored toga, posljednje desetljeće XX. vijeka obilježili su novi vidovi sukoba koji neki autori nazivaju ratovima treće vrste. Sam početak XXI. vijeka označio je i nagovijestio ratove četvrte generacije koje neki nazivaju ne – državnim asimetričnim sukobima.

Sve ovo zahtijeva nužnost uspostavljanja sigurnosne zajednice, jer očigledno je da tu zajednicu nećemo realizirati samo uvećanjem moći i računanjem na nju. Stoga se sigurnosna zajednica i u ovom kontekstu mora izgraditi na osnovama snažnih i široko rasprostranjenih institucija, dovoljnih da osiguraju pouzdanu i miroljubivu suradnju država.

Prethodna iskustva bi trebala označiti kvalitativan prelazak ka održavanju svjetskog mira koje ima prvenstvo u odnosu na vlastite ideološke stavove država i njihovih političkih načela. Koncept širih interesa se postavlja nad nacionalnim interesima i izgrađuje se sigurnosna kategorija kao potreba cjeline čovječanstva, dakle svih naroda i planete.

Poštovanje ovih obrazaca sigurnosti i izgradnja institucionalnih osnova je preduvjet za postizanje i očuvanje pojedinačne, svjetske i globalne sigurnosti i, kako to primjećuje Bull, preduvjet za ostvarenje i unapređenje nacionalnih sigurnosti članica anarhičnog društva država.

U daljem izlaganju autor se bavi konceptom kooperativne sigurnosti koja znači negaciju nadmetanja u postizanju vojne moći kroz model kooperacije i suradnje. Historija je puna primjera interesantno određene sigurnosne suradnje koja najčešće završava agresijom ili raskidom Saveza. Svima je postalo jasno da suradnja nema alternativu, pa je vrlo pozitivno ocijenjeno njeno unapređenje u odnosima između zemalja Sjeverne Amerike i Evroazije. Taj primjer ukazuje da je zamisao suradnje i sigurnosti moguće koncipirati tako da se postigne pojedinačna sigurnost, kolektivna obrana i sigurnost, kao i unapređenje i širenje stabilnosti.

Autor pravilno uočava da valja napraviti razliku između kolektivne sigurnosti i kolektivne obrane. Pri tome se poziva na shvaćanja i učenja brojnih autora i analizira njihove postavke, sve u cilju da sagleda njihov suštinski karakter u kontekstu izmijenjenih međunarodnih okolnosti. Nasuprot tom konceptu, postoji i onaj drugi – tradicionalni i konzervativni – koji je proučavan do detalja u proteklom periodu, a čiji je izraziti predstavnik profesor Cohen, koji sistem globalne sigurnosti uvjetuje konceptom suverenih država.

Utjecaj mnogih faktora u međunarodnoj zajednici vidljiv je u današnjem vremenu, i potječe izvan sfere utjecaja suverenih država. Po pravilu izaziva neizbježnu napetost i u relacijama globalizirane moći u međunarodnoj zajednici. Stoga većina ciljeva nacionalne sigurnosti može se koncipirati i ostvariti jedino putem izgradnje povjerenja i šire suradnje na globalno međunarodnom nivou. Ono što bi, kako prof. Simić primjećuje, trebalo biti neupitno, pozivajući se na Billa McSweeneyja je da "sigurnost mora biti osmišljena na osnovnom nivou pojedinačnih ljudskih bića, da bi imala smisla na međunarodnom nivou".

Poseban značaj ove knjige prof. Simića leži u činjenici da prvi put u našoj nauci o sigurnosti donosi jedan cjelovit pristup. Kod nas, nažalost, tom problemu se nije poklanjala potrebna pažnja, iako je bilo mnogo uvjerljivih argumenata da se sigurnost naučno istražuje. Ova nauka predaje se na mnogim univerzitetima u svijetu. Na našim univerzitetima, nažalost, ona još uvijek nije dovoljno zastupljena, pa samim tim knjiga prof. Simića dobiva na značaju, pogotovo ako se zna da ona tu prazninu na naučno kvalitetan način bez sumnje popunjava.

Dejan Perović